

جایگاه فقه در حقوق

مؤلف:

علی اکبری

انشارات آرون

www.ketab.ir

سرشناسه	:	اکبری، علی، ۱۳۵۴
عنوان و نام پدیدآور	:	جایگاه فقه در حقوق
مشخصات نشر	:	تهران، آرون، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	:	ص ۳۱۸
شابک	:	۲ - ۲۹۶ - ۲۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبای مختصر
یادداشت	:	این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۸۶۸۰۳۱

انتشارات آرون

جایگاه فقه در حقوق

مؤلف: علی اکبری

ناشر: انتشارات آرون

حروفچینی: موسسه فرهنگی کهکشان نشر علم

صفحه آرا: حمید محمدی

چاپ اول: ۱۳۹۴

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

۲۳۰۰۰ تومان

۱۷	مقدمه
۲۱	فصل اول: کلیات
۲۳	۱-۱- بخش اول: هدف تحقیق
۲۴	۲-۱- بخش دوم: جایگاه بحث در کتب فقهی و حقوقی
۲۹	فصل دوم: تعاریف و بررسی ویژگی های فقه
۳۱	۱-۲- بخش اول: تعاریف
۳۱	۱-۱-۲- تعریف فقه
۳۱	۱-۱-۱-۲- معنای لغوی فقه
۳۳	۲-۱-۱-۲- معنای اصطلاحی فقه
۳۵	۲-۱-۲- تعریف حقوق
۳۵	۱-۲-۱-۲- معنای لغوی حقوق
۳۶	۲-۲-۱-۲- معنای اصطلاحی حقوق
۳۷	۳-۱-۲- تعریف قانون
۳۸	۱-۳-۱-۲- معنای عام قانون
۳۸	۲-۳-۱-۲- معنای خاص قانون
۳۹	۴-۱-۲- قوانین شکلی و ماهوی
۳۹	۱-۴-۱-۲- قانون شکلی
۳۹	۲-۴-۱-۲- قانون ماهوی
۴۰	۲-۲- بخش دوم: رابطه ی فقه و شریعت
۴۱	۱-۲-۲- تعریف شریعت
۴۱	۱-۱-۲-۲- معنای لغوی

- ۴۱-۲-۱-۲-۲ معنای اصطلاحی ۴۱
- ۴۱-۲-۲-۲ رابطه‌ی فقه و شریعت ۴۱
- ۴۳-۲-۲-۳ نظام حقوقی در اسلام ۴۳
- ۴۵-۳-۲-۳ بخش سوم: بررسی ویژگی‌های حقوقی فقه اسلامی ۴۵
- ۴۵-۱-۳-۲ ویژگی‌های یک نظام حقوقی مطلوب ۴۵
- ۴۷-۲-۳-۲ ویژگی‌های فقه اسلامی ۴۷
- ۴۷-۱-۲-۳-۲ فقه براساس شریعت اسلام و مزایای آن بنا شده است ۴۷
- ۴۸-۲-۲-۳-۲ هماهنگی با فطرت و طبیعت انسان ۴۸
- ۴۹-۳-۲-۳-۲ تساوی و اختلاف براساس مصالح و طبیعت انسان ۴۹
- ۵۱-۴-۲-۳-۲ انسجام و پیوند ۵۱
- ۵۴-۵-۲-۳-۲ استمرار، ثبات و پویایی فقه اسلامی ۵۴
- ۶۱-۶-۲-۳-۲ حافظ منافع عمومی بودن ۶۱
- ۶۳-۷-۲-۳-۲ سهولت و سماحت ۶۳
- ۶۴-۸-۲-۳-۲ شمول و جامعیت ۶۴
- ۶۴-۱-۸-۲-۳-۲ مفهوم جامعیت ۶۴
- ۶۵-۲-۸-۲-۳-۲ دلایل اثبات جامعیت ۶۵
- ۶۹-۳-۸-۲-۳-۲ حدود جامعیت ۶۹
- ۷۱-۳-۳-۲ نتیجه ۷۱

۷۳ فصل سوم: قانون‌گذاری و جایگاه فقه در حقوق

- ۷۵-۱-۳-۱-۱ بخش اول: قانون‌گذاری ۷۵
- ۷۵-۱-۱-۳-۱ قانون‌گذاری در اسلام ۷۵
- ۸۰-۲-۱-۳-۱ دلایل عدم صلاحیت بشر برای قانون‌گذاری ۸۰
- ۸۶-۳-۱-۳-۱ لزوم تبعیت از فقه اسلامی از نظر فقهای اسلام ۸۶
- ۸۶-۱-۳-۱-۳ دلایل نقلی ۸۶
- ۹۳-۲-۳-۱-۳ اجتهاد علمای اسلام و ولایت فقیه ۹۳
- ۹۴-۳-۳-۱-۳ مفهوم «ما أنزل الله...» ۹۴
- ۹۵-۴-۱-۳ نتیجه ۹۵

۹۸	۲-۲- بخش دوم: جایگاه فقه در حقوق
۹۸	۱-۲-۳- تاریخچه
۹۸	۱-۱-۲-۳- رواج تشیع و فقه جعفری از اواخر قرن هفتم
۱۰۱	۲-۲-۳- عصر جدید قانون‌گذاری دوره‌ی مشروطه
۱۰۲	۳-۱-۲-۳- جایگاه فقه در نظم حقوقی مشروطیت
۱۰۴	۲-۲-۳- جایگاه فقه در نظم حقوقی جمهوری اسلامی ایران
۱۰۵	۳-۲-۳- دریاچه‌های نفوذ فقه در حقوق
۱۰۶	۱-۳-۲-۳- مرحله‌ی وضع قانون
۱۰۶	۱-۱-۳-۲-۳- نقش بازدارندگی حقوق اسلامی
۱۰۹	۲-۱-۳-۲-۳- مبنای فقهی حقوق جمهوری اسلامی ایران
۱۱۱	۲-۳-۲-۳- مرحله‌ی تفسیر و اجرای قانون
۱۱۷	۴-۲-۳- نتیجه

۱۱۹ فصل چهارم: منابع فقه و حقوق و بررسی رابطه‌ی آن‌ها

۱۲۲	۱-۱-۴- بخش اول: منابع فقه
۱۲۲	۱-۱-۴- منابع فقه شیعه
۱۲۳	۱-۱-۴- کتاب
۱۲۴	۲-۱-۴- سنت
۱۲۵	۳-۱-۴- اجماع
۱۲۶	۴-۱-۴- عقل
۱۲۷	۱-۴-۱-۴- مستقلات عقلی
۱۲۷	۲-۴-۱-۴- غیرمستقلات عقلی
۱۲۸	۳-۴-۱-۴- حسن و قبح
۱۳۰	۲-۱-۴- منابع فقه عامه
۱۳۰	۱-۲-۱-۴- قرآن
۱۳۰	۲-۲-۱-۴- سنت
۱۳۱	۳-۲-۱-۴- اجماع
۱۳۲	۴-۲-۱-۴- قیاس
۱۳۴	۵-۲-۱-۴- استحسان

- ۱۳۶ ۱-۴-۲-۶- مصالح مرسله
- ۱۳۷ ۱-۴-۲-۷- سدّ ذرایع
- ۱۳۸ ۱-۴-۲-۸- عرف
- ۱۳۸ ۱-۴-۲-۸-۱- سیره‌ی عقلانیّه یا بناء عقلا
- ۱۴۰ ۱-۴-۲-۸-۲- سیره‌ی متشرعه
- ۱۴۸ ۱-۴-۲-۸-۳- احکام امضایی
- ۱۴۳ ۲-۴- بخش دوّم: منابع حقوق
- ۱۴۳ ۴-۲-۱- منابع نظام حقوقی کامن‌لا
- ۱۴۴ ۴-۲-۱-۱- رویه‌ی قضایی
- ۱۴۵ ۴-۲-۱-۲- قانون
- ۱۴۶ ۴-۲-۱-۳- عرف و عادت
- ۱۴۷ ۴-۲-۱-۴- عقل
- ۱۴۸ ۴-۲-۱-۵- دکترین (اندیشه‌های حقوقی)
- ۱۴۹ ۴-۲-۲- منابع نظام حقوقی رومی- رزمی
- ۱۵۰ ۴-۲-۳- منابع حقوق در نظم حقوقی ایران
- ۱۵۱ ۴-۲-۱- قانون
- ۱۵۲ ۴-۲-۲- عرف، سنّت و عادت
- ۱۵۳ ۴-۲-۳- رویه‌ی قضایی
- ۱۵۴ ۴-۲-۴- دکترین
- ۱۵۵ ۴-۲-۵- اصول کلی
- ۱۵۶ ۴-۳- بخش سوّم: رابطه‌ی فقه و حقوق در منابع
- ۱۵۶ ۴-۳-۱- کتاب و سنّت
- ۱۵۶ ۴-۳-۱-۱- از طریق عرف
- ۱۵۷ ۴-۳-۱-۲- مراجعه‌ی مستقیم دادرس
- ۱۵۷ ۴-۳-۲- قانون
- ۱۵۹ ۴-۳-۲- اجماع
- ۱۶۰ ۴-۳-۴- عقل
- ۱۶۲ ۴-۳-۵- عرف

- ۱۶۳ قیاس ۶-۳-۴
- ۱۶۴ رویه‌ی قضایی ۷-۳-۴
- ۱۶۷ دکترین ۸-۳-۴

فصل پنجم: رابطه‌ی فقه و حقوق در موضوع و قلمرو آن‌ها ۱۶۹

- ۱-۵-۱- بخش اول: موضوع فقه و حقوق ۱۷۱
- ۱-۱-۵- موضوع فقه ۱۷۱
- ۲-۱-۵- موضوع حقوق ۱۷۳
- ۳-۱-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق از حیث موضوع ۱۷۴
- ۲-۵-۲- بخش دوم: قلمرو فقه و حقوق ۱۷۵
- ۱-۲-۵- تقسیمات در فقه ۱۷۶
- ۱-۱-۲-۵- تقسیم‌بندی محقق حلی ۱۷۶
- ۲-۱-۲-۵- تقسیم‌بندی امام محمد غزالی ۱۷۷
- ۳-۱-۲-۵- تقسیم‌بندی سنّار دیلمی ۱۷۷
- ۴-۱-۲-۵- تقسیم‌بندی آیت‌الله زنجانی ۱۷۷
- ۵-۱-۲-۵- تقسیم‌بندی سمیر عالیه ۱۷۸
- ۲-۲-۵- شاخه‌های حقوق ۱۷۹
- ۱-۲-۲-۵- حقوق داخلی و حقوق خارجی ۱۸۰
- ۱-۱-۲-۲-۵- حقوق داخلی یا ملی ۱۸۰
- ۲-۱-۲-۲-۵- حقوق خارجی یا بین‌الملل ۱۸۰
- ۲-۲-۲-۵- حقوق عمومی و حقوق خصوصی ۱۸۱
- ۱-۲-۲-۲-۵- حقوق عمومی ۱۸۱
- ۲-۲-۲-۲-۵- حقوق خصوصی ۱۸۱
- ۳-۵-۳- بخش سوم: رابطه‌ی فقه و حقوق در تقسیمات ۱۸۲
- ۱-۳-۵- حقوق عمومی و حقوق خصوصی ۱۸۲
- ۲-۳-۵- حقوق بین‌الملل عمومی ۱۸۵
- ۱-۲-۳-۵- منابع رسمی حقوق بین‌الملل ۱۸۶
- ۲-۲-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق بین‌الملل عمومی ۱۸۷

- ۱۹۴ ۳-۳-۵- حقوق بین‌الملل خصوصی
- ۱۹۴ ۱-۳-۳-۵- موضوعات حقوق بین‌الملل خصوصی
- ۱۹۵ ۲-۳-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق بین‌الملل خصوصی
- ۱۹۸ ۴-۳-۵- حقوق اساسی
- ۱۹۹ ۱-۴-۳-۵- موضوعات مورد بحث در حقوق اساسی
- ۲۰۰ ۲-۴-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق اساسی
- ۲۰۱ ۵-۳-۵- حقوق اداری
- ۲۰۲ ۱-۵-۳-۵- موضوعات مورد بحث در حقوق اداری
- ۲۰۲ ۲-۵-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق اداری
- ۲۰۳ ۶-۳-۵- حقوق مالیه
- ۲۰۴ ۱-۶-۳-۵- مباحث مورد بحث در حقوق مالیه
- ۲۰۴ ۲-۶-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق مالیه
- ۲۰۸ ۷-۳-۵- حقوق جزا
- ۲۰۹ ۱-۷-۳-۵- موضوعات مورد بحث در حقوق جزا
- ۲۱۰ ۲-۷-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق جزا
- ۲۱۳ ۸-۳-۵- حقوق کار
- ۲۱۳ ۱-۸-۳-۵- موضوعات مورد بحث در حقوق کار
- ۲۱۳ ۲-۸-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق کار
- ۲۱۵ ۹-۳-۵- آیین دادرسی کیفری
- ۲۱۶ ۱-۹-۳-۵- موضوعات مورد بحث در آیین دادرسی کیفری
- ۲۱۶ ۲-۹-۳-۵- رابطه‌ی فقه و آیین دادرسی کیفری
- ۲۱۹ ۱۰-۳-۵- آیین دادرسی مدنی
- ۲۱۹ ۱-۱۰-۳-۵- موضوعات مورد بحث در آیین دادرسی مدنی
- ۲۲۰ ۲-۱۰-۳-۵- رابطه‌ی فقه و آیین دادرسی مدنی
- ۲۲۱ ۱۱-۳-۵- حقوق مدنی
- ۲۲۱ ۱-۱۱-۳-۵- موضوعات مورد بحث در حقوق مدنی
- ۲۲۲ ۲-۱۱-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق مدنی
- ۲۲۳ ۱۲-۳-۵- حقوق تجارت
- ۲۲۵ ۱-۱۲-۳-۵- موضوعات مورد بحث در حقوق تجارت

- ۲۲۵ ۲-۱۲-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق تجارت
- ۲۲۷ ۱۳-۳-۵- حقوق هوایی و دریایی
- ۲۲۷ ۱-۱۳-۳-۵- موضوعات مورد بحث در حقوق هوایی و حقوق دریایی
- ۲۲۷ ۲-۱۳-۳-۵- رابطه‌ی فقه و حقوق هوایی و حقوق دریایی

فصل ششم: رابطه‌ی فقه و حقوق در اهداف و مبانی ۲۳۱

- ۱-۶- بخش اول: اهداف و مبانی فقه ۲۳۲
- ۱-۱-۶- اهداف فقه ۲۳۳
- ۲-۱-۶- مبانی فقه ۲۳۵
- ۱-۲-۱-۶- مصدر الزام در احکام شرعی و حدود آن‌ها ۲۲۶
- ۲-۲-۱-۶- تبعیت احکام از مصالح و مفاسد ۲۳۶
- ۳-۲-۱-۶- ملاک و مناط و رابطه‌ی آن‌ها با علت و حکمت ۲۳۸
- ۱-۳-۲-۱-۶- تعریف علت و حکمت و تفاوت آن‌ها ۲۳۸
- ۲-۳-۲-۱-۶- رابطه‌ی ملاک و مناط با علت و حکمت ۲۴۱
- ۴-۲-۱-۶- راه‌های کشف ملاکات و مناطات احکام ۲۴۱
- ۱-۴-۲-۱-۶- روش عقلی ۲۴۲
- ۲-۴-۲-۱-۶- کشف ملاکات و مناطات احکام از طریق آیات و روایات ۲۴۲
- ۳-۴-۲-۱-۶- کشف ملاکات و مناطات احکام از طریق تنفیح مناط ۲۴۳
- ۲-۶- بخش دوم: اهداف و مبانی حقوق ۲۴۳
- ۱-۲-۶- اهداف حقوق ۲۴۳
- ۱-۱-۲-۶- مکتب اصالت فرد ۲۴۴
- ۲-۱-۲-۶- مکتب اصالت اجتماع ۲۴۴
- ۳-۱-۲-۶- مکتب معتدل ۲۴۵
- ۲-۲-۶- مبانی حقوق ۲۴۶
- ۱-۲-۲-۶- رابطه‌ی مبانی حقوق با اهداف آن ۲۴۶
- ۲-۲-۲-۶- مکاتب حقوقی ۲۴۷
- ۱-۲-۲-۲-۶- آرمان‌گرایان، مکتب حقوق فطری و طبیعی ۲۴۸
- ۲-۲-۲-۲-۶- واقع‌گرایان، مکتب‌های تاریخی و تحقیقی ۲۵۱

- ۲۵۱ مکتب تاریخی ۱-۲-۲-۲-۲-۶
- ۲۵۳ مکتب‌های تجربی ۲-۲-۲-۲-۲-۶
- ۲۵۵ مکتب اتحاد حقوق و دولت ۳-۲-۲-۲-۲-۶
- ۲۵۶ مکتب تحقیقی اجتماعی یا علمی ۴-۲-۲-۲-۲-۶
- ۲۵۷ ۳-۶- بخش سوم: رابطه‌ی فقه و حقوق در اهداف و مبانی آن‌ها

فصل هفتم: قواعد فقه و حقوق ۲۶۵.....

- ۲۶۷ ۱-۷- بخش اول: قاعده‌ی فقهی
- ۲۶۷ ۱-۱-۷- تاریخچه
- ۲۶۸ ۲-۱-۷- تعریف قاعده‌ی فقهی
- ۲۷۰ ۳-۱-۷- اقسام قواعد فقهی
- ۲۷۱ ۴-۱-۷- فرق قاعده‌ی فقهی با مسأله‌ی فقهی و مسأله‌ی اصولی
- ۲۷۱ ۱-۴-۱-۷- مسأله‌ی فقهی
- ۲۷۲ ۲-۴-۱-۷- مسأله‌ی اصولی
- ۲۷۳ ۵-۱-۷- ویژگی‌های قاعده‌ی فقهی
- ۲۷۳ ۱-۵-۱-۷- کلی بودن قاعده‌ی فقهی
- ۲۷۴ ۲-۵-۱-۷- شرعی بودن قاعده‌ی فقهی
- ۲۷۵ ۳-۵-۱-۷- داشتن حکم الزامی
- ۲۷۵ ۴-۵-۱-۷- قابل تطبیق بودن بر موارد متعدد
- ۲۷۶ ۵-۵-۱-۷- ناظر به امور دنیوی و اخروی بودن قاعده‌ی فقهی
- ۲۷۷ ۲-۷- بخش دوم: قاعده‌ی حقوقی
- ۲۷۷ ۱-۲-۷- تعریف قاعده‌ی حقوقی
- ۲۷۸ ۲-۲-۷- ویژگی‌های قاعده‌ی حقوقی
- ۲۷۸ ۱-۲-۲-۷- الزامی بودن قاعده‌ی حقوقی
- ۲۷۹ ۲-۲-۲-۷- ضمانت اجرایی قواعد حقوقی از طرف دولت
- ۲۸۱ ۳-۲-۲-۷- کلی و دائمی بودن قواعد حقوقی
- ۲۸۱ ۴-۲-۲-۷- اجتماعی بودن قواعد حقوقی
- ۲۸۲ ۵-۲-۲-۷- وضعی بودن قواعد حقوقی

۲۸۳	۶-۲-۲-۷- رفتاری بودن قواعد حقوقی
۲۸۳	۳-۷- بخش سوم: مقایسه و بررسی
۲۸۳	۱-۳-۷- نقاط اشتراک
۲۸۴	۱-۱-۳-۷- از جهت هدف
۲۸۴	۲-۱-۳-۷- از لحاظ کلیت
۲۸۴	۳-۱-۳-۷- از جهت داشتن الزام
۲۸۵	۴-۱-۳-۷- از جهت داشتن ضمانت اجرایی
۲۸۵	۵-۱-۳-۷- قواعد مشترک
۲۸۶	۲-۳-۷- نقاط افتراق
۲۸۶	۱-۲-۳-۷- از جهت وضع
۲۸۶	۲-۲-۳-۷- از لحاظ هدف
۲۸۶	۳-۲-۳-۷- از لحاظ دوام
۲۸۷	۴-۲-۳-۷- از لحاظ الزام و ضمانت اجرایی
۲۸۸	۵-۲-۳-۷- از نظر افراد تحت شمول و مکان اجرایی
۲۸۹	۳-۳-۷- نتیجه
۲۹۰	نتیجه‌گیری
۲۹۲	پیشنهادها
۲۹۵	فهرست منابع (فارسی و عربی)
۲۹۷	منابع فارسی
۳۰۲	منابع عربی
۳۰۸	مقالات
۳۰۹	نرم‌افزارها

فهرست جداول

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۱۱	جدول شماره ۱: تعاریف و بررسی ویژگی‌های فقه
۳۱۲	جدول شماره ۲: قانون‌گذاری و جایگاه فقه در حقوق
۳۱۳	جدول شماره ۳: منابع فقه و حقوق و بررسی رابطه‌ی آنها
۳۱۴	جدول شماره ۴: رابطه‌ی فقه و حقوق در موضوع و قلمرو آنها
۳۱۵	جدول شماره ۵: رابطه‌ی فقه و حقوق در اهداف و مبانی
۳۱۶	جدول شماره ۶: قواعد فقه و حقوق

انسان موجودی اجتماعی است، با دیگران زندگی می‌کند و با آنان در تعامل است و برای برطرف شدن نیازهای خود با دیگران همکاری می‌کند و در رفع نیازهای دیگران نیز به آنان کمک می‌کند اما او برای بهره‌مندی بیشتر از مزایای زندگی با دیگران به رقابت می‌پردازد و خواهان توسعه‌ی نفوذ خویش است. در این میان هر کس به آن چیزی که دیگران در دست دارند طمع می‌ورزد و به آنان حسودی می‌کند.

در جوامع اولیه، آنان که قدرت و زور بیشتری داشتند برضعیفان زور می‌گفتند، اموالشان را تصرف کرده و خودشان را به خدمت می‌گرفتند. علت لشکرکشی‌های شاهان و جنگ‌های قبیله‌ای از این قبیل بوده است. لذا برای مهار زورگویی قدرتمندان و جلوگیری از ستمگری‌ها، قانون به وجود آمد.

علی پاشا صالح در کتاب «سرگذشت قانون» در این باره می‌نویسد:

«آن چه در روزگاران کهن قانون را پدید آورده، دو چیز بوده است: یکی قدرت و دیگری نیروی عرف و عادت، و برای حل اختلافات، در اوایل خلقت، هر فردی پرزورتر بوده به افراد ناتوان زور می‌گفته است. هنوز هم در بسیاری از نقاط عالم بازار زبردستان زیردست آزار گرم است و علت وجودی و غایی سازمان ملل متحد، جلوگیری از تجاوزات و تعدیات زورمندان و استقرار صلح پایدار در سراسر اقطار جهان است.

به شهادت صحائف تاریخ بشر، فکر قوی برضعیف غلبه داشته و چه در دوره‌ی توحش و بربریت، چه در دوران تمدن، جهان سربسر جای قدرت و زور بوده و مکافات بی‌زور، ذلت و گور^۱!

۱. علی پاشا صالح، سرگذشت قانون، مباحثی از تاریخ حقوق، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۴۸ ه.ش.

بنابراین، پس از به وجود آمدن قانون‌های اولیه در جوامع کوچک و با پیشرفت جوامع بشری و گسترش آن، قانون‌ها نیز گسترش پیدا کردند تا جایی که نظام‌های بزرگ حقوقی بوجود آمد و این نظام‌های حقوقی با توجه به فرهنگ، دین و محل جغرافیایی انسان‌ها متفاوت گشت که نظام‌های حقوقی رومی - ژرمنی، کامن‌لا، سوسیالیستی و... از آن جمله‌اند.

در این میان یک نظام بزرگ حقوقی که منشأ آن فرا انسانی و خدائیت با ویژگی‌های منحصر به فرد و متفاوت با نظام‌های حقوقی دیگر وجود دارد و آن نظام حقوقی اسلام است به تعبیر بسیاری از دانشمندان اسلامی نظام حقوقی اسلام که تحت عنوان فقه اسلامی از آن یاد می‌شود مبتنی بر فطرت انسان‌هاست و چون برخواسته از فطرت است و نیز منشأ الهی دارد با گذشت حدود ۱۴۰۰ سال از تشریح آن نه تنها از اعتبار و نقش آن کاسته نشده است بلکه در سایه‌ی اجتهاد و تلاش گسترده‌ی علمای اسلامی و فقیهان روز به روز بر نقش آن در جوامع متمدن امروز افزوده می‌شود. گرچه در طول تاریخ طولانی، حوادث متفاوتی بر فقه اسلامی رفته است؛ به این معنا که گاه با سرعت چشمگیری پیشرفت کرده و گاه در دوران جمود بسر برده است. البته در دورانی که از طرف فقهای اهل سنت باب اجتهاد بسته شده است و فقه آنان در حالت جمود به سر می‌برد. فقه شیعه همچنان مثل گذشته از دوره‌های شکوفایی خود بهره می‌برد، تا این‌که در دوران اخیر و زمان ما دوره‌ی کمال خود را سپری می‌کند.

در دنیای متمدن و پیشرفته کنونی که جوامع بشری در حد بسیار بالایی توسعه یافته‌اند و موازی با این توسعه تفکرات آن‌ها و نیز نیازهای آنان نیز متنوع شده است و با توجه به این‌که در دوران جدید بحث حقوق تطبیقی مطرح است و نظام‌های گوناگون حقوقی در تعامل با یکدیگر هستند و هر نظامی می‌کوشد کاستی‌های خود را از طریق نظام‌های دیگر جبران کند و نظام‌ها در تأثیر و تأثر از یکدیگر هستند، بر علمای اسلامی و حقوق‌دانان لازم است با کاوش‌های فراوان جایگاه فقه اسلامی را که به اتفاق همه‌ی علما کامل و بی‌نقص می‌باشد، نه تنها حفظ کنند؛ بلکه در حد اعلای آن ترقی بخشند. چه که تاریخ فقه اسلامی از دوران تشریح تا امروز دارای منابع عظیم از کتاب‌های فقهی است که پشتوانه بزرگ و عظیمی برای پژوهندگان در حقوق اسلامی به شمار می‌روند. لذا فرصت مناسبی برای همه‌ی صاحب‌نظران اسلامی پدید

آمده است که حقوق اسلام را به صورت شفاف ارائه کنند. به گفته آقای دکتر فرهاد پروین: «چشم‌ها و گوش‌های متعددی در اقصی نقاط دنیا برای شنیدن احکام اسلام و دیدن آن آماده‌اند، این آمادگی مشروط به رعایت دو نکته بسیار اساسی است و رعایت این دو نکته می‌تواند جای مناسبی برای حقوق اسلام در جهان حقوقی باز کند و سهمی شایسته کسب نماید:

۱) ارائه قواعد منظم، شفاف، مدون، مستدل و خارج از تناقض، ابهام و فرعیات فراوان...

دنیای بیرون از اسلام از علمای اسلامی حقوق صریح، روشن و خارج از اجمال را می‌خواهد.

۲) تطابق عمل با تئوری و اجرای بدون تبعیض^۱»

برای این که ندای حقوق اسلام در دنیای فعلی شنیده شده و به عنوان حقوقی ویژه که وابسته به مذهب ۲۰ درصد از جمعیت جهان است، جایگاه شایسته‌ی خود را به دست آورد، یکسان بودن عمل با تئوری و اجرای غیرتبعیض آن را می‌طلبد.

با رعایت دو شرط مذکور حقوق اسلام به عنوان حقوق ویژه‌ی بخشی از جهانیان می‌تواند احترام شایسته‌ی خود را کسب کند.

به امید این که رساله‌ی حاضر مورد استفاده دانشجویان و دانش‌پژوهان قرار گرفته و مقدمه‌ای باشد برای کارهای بزرگ‌تر تا فقه اسلامی را آن‌طور که شایسته‌ی آن است به جهانیان بشناسانند.

۱. دکتر فرهاد پروین، مقاله‌ی حقوق جهانی یا جهان حقوقی، (اندیشه‌ی حوزه، سال هشتم، شماره‌ی ۶،